

OVIDIU PECICAN

ISTORIA ROMÂNILOR

DE LA ORIGINI ȘI
PÂNĂ ASTĂZI
(1690 - 2011)

Sinteză

Volumul 2

CUANTIS

București
2024

CUPRINS

Instaurarea dominației Habsburgilor în Transilvania (1690) și unirea religioasă (1697 – 1700)	17
Înființarea Bisericii Greco-Catolice în Transilvania (1700)	19
Ortodoxia din Câmpia Vestică, dominată de ierarhia sârbească (sec. al XVII-lea – al XVIII-lea)	22
„Istoria hieroglifică”: Moldova și Țara Românească între cele trei imperii	24
Hrană și gastronomie la români (în sec. al XVII-lea)	25
Organizarea Banatului de către Habsburgi (1717 – 1778)	28
Colonizarea cu șvabi a Banatului	30
Cultura română în a doua jumătate a sec. al XVII-lea și la începutul sec. al XVIII-lea	33
Oltenia sub austrieci (1718 – 1739)	36
Lupta pentru drepturi a românilor din Transilvania: Inochentie Micu	39
Războaiele ruso-austro-turce și românii	43
Fanarioții: grecizarea, ca preambul al contopirii cu turcografia	48
Reformismul iluminist în Moldova și în Țara Românească	51
Frământări confesionale în Transilvania (mijlocul sec. al XVIII-lea)	54

Formarea intelectualității române moderne în Transilvania (sec. al XVIII-lea)	60
Românii din Transilvania și politica Habsburgilor	63
Problema țărănească în sec. al XVIII-lea	66
Modernizarea moravurilor și gândirii politice românești sub impactul iluminismului	69
Gândirea politică modernă în Moldova și în Țara Românească: problema „capitulațiilor” cu Poarta Otomană	71
Pierderea Bucovinei de către Moldova (1774)	74
Planuri străine de „unificare a Daciei” (1789 – 1808)	76
<i>Supplex Libellus Valachorum</i> : 1791	78
Pierderea Basarabiei de către Moldova	82
Aromânii în Macedonia și Albania (sec. al XVIII-lea – al XIX-lea)	84
Identitatea românească modernă	86
Problema constituțională la români	89
Stat, putere politică și legislație românească	90
Lupta românilor ortodocși din Câmpia Aradului pentru autonomie ecleziastică (prima parte a sec. al XIX-lea)	92
Mișcarea antifanariotă a lui Tudor Vladimirescu	94
Guvernările regulamentare	99
Primul proiect constituțional: memoriul cărvunarilor (1822)	101
Moise Nicoară, Vasile Georgevici și lupta pentru drepturi naționale românești	103
Ocupația rusă în principate (1828 – 1834)	105
Adunările Obștești din Muntenia și Moldova	107

Prima constituție românească: Regulamentele Organice (1831, 1832)	108
Intelectualii români din Imperiul Habsburgic în prima jumătate a secolului al XIX-lea	110
Identitate și confesiune (sec. al XVIII-lea – al XIX-lea).....	113
1848: Tentativa reformatoare din Moldova și Revoluția din Țara Românească	120
Abolirea robiei în Moldova și în Țara Românească (1844 – 1856)	125
Activitatea revoluționară de la 1848 în Banat	128
Revoluția națională cu aparență loialistă a românilor din Transilvania (1848 – 1849)	130
Liberalism, conservatorism și socialism: începuturi	137
Convenția de la Paris și consacrarea regimului parlamentar în principate	140
Desprinderea ortodoxiei din Câmpia de Vest de sub tutela ierarhiei sârbești	143
Unirea Moldovei cu Țara Românească (24 ianuarie 1859) și domnia lui Alexandru Ioan Cuza (1859 – 1866)	145
Lovitura de stat și autoritarismul reformist al lui Cuza Vodă (1864)	147
Instaurarea dinastiei germane în Principatele Unite	151
Sistemul parlamentar în baza Constituției de la 1866	152
Neoabsolutism, liberalism și dualism austro-ungar în Transilvania	154
Tensiuni ireconciliabile: naționalism vs europenism și latinătate vs ortodoxie	157
B.P. Hasdeu și naționalismul modern românesc	163
Începuturile chestiunii evreiești în Principatele Române	168

Apariția primelor partide politice în Principate și în Transilvania	170
Proclamarea independenței statale a României și participarea la războiul din Balcani	174
Dezvoltarea economică a țării (1866 – 1914).....	178
Agravarea chestiunii agrare (sec. al XIX-lea) și răscoalele țărănești din 1888	181
Proclamarea Regatului Român(14 martie 1881)	184
Prima apoteoză a culturii naționale	186
Intelectualii români din Imperiul Austro-Ungar (1867 – 1918)	189
Meglenoromânii în prima parte a sec. XX	191
Anul 1907 și răscoala țăranilor din Regatul Român	193
Ideologie și societate la sfârșit de secol XIX și început de secol XX	196
O putere regională	198
Al Doilea Război Balcanic și Pacea de la București (1913)	201
Aromânii în prima parte a secolului XX	203
Neutralitatea (1914 – 1916): corupție și dezinteres pentru pregătirea de război	205
România în Primul Război Mondial (1916 – 1918)	207
România independentă, diminuată: martie – decembrie 1918.....	211
Unirea Basarabiei cu România (martie 1918)	214
Banatul, Maramureșul și Bucovina la sfârșitul Primului Război Mondial (1918 – 1919)	217
Unirea Bucovinei și a Transilvaniei cu România	221
Intervenția armatei române în Ungaria.....	225

Confuzie și înnoire politică după Primul Război Mondial	228
Reconstrucția	232
Reforma agrară (1921)	237
Reacția de stânga.....	239
Reacția de dreapta.....	243
Maghiarii din România în perioada interbelică	248
Economia românească între cele două războaie mondiale	252
Încoronarea lui Carol al II-lea	255
Dictatura personală a regelui Carol al II-lea (1938 – 1940)	258
Femeile în viața publică interbelică	263
Sfârșitul României Mari (vara lui 1940)	265
Statul criminal: Statul Național-Legionar (1940 – 1941).....	269
Dictatura militară personală a lui Antonescu și războiul antisovietic	275
Romii interbelici și deportarea lor în Transnistria	278
Războiul de reîntregire a țării în Est (iunie 1941 – 23 august 1944)	281
<i>Operațiunea Barbarossa</i> și semnificația campaniei românești în Răsărit	286
Utopia purității etnoculturale	289
România și Holocaustul.....	292
Înlocuirea dictaturii și trecerea la războiul antihitlerist (23 august 1944)	297
Protecția și drepturile copilului	299
Cultura română dintre războaie	302

Sfârșitul războiului mondial pentru România și încheierea păcii	307
Tentații unilateraliste de excludere a varietății politice în sec. XX	311
Reforma agrară și transformarea socialistă a agriculturii	314
Sfârșitul monarhiei în România și începutul republicii (23 august 1944 – 30 decembrie 1947)	317
Depășirea contradictorie a modernității	320
Stat și sistem politic în România postbelică	322
Biserică și represiune comunistă (anii '50)	324
Gulagul anilor '50 – '60 și rezistența armată anticomunistă	326
Maghiarii din România în perioada postbelică	330
Literatura și mutațiile de mentalitate în România industrializării socialiste (1950 – 1970)	332
Deportarea și emigrarea etnicilor germani	336
Emigrarea evreilor (1961 – 1989)	339
Dictatură și clan: sub zodia cuplului Ceaușescu	341
Figuri feminine în politica românească contemporană	343
Relaxarea ideologică parțială (1964 – 1971).....	346
Al doilea stalinism românesc	349
Politica demografică	353
Sistematizarea rurală	355
Politica externă a României în perioada Ceaușescu (1965 – 1989).....	358
Mituri doctrinare și național-comunism	360
Anii dinaintea revoluției: dictatura	361
Bărbatul român în tranziție și identitatea masculină	366

Cultura în ceaușismul târziu	369
Diaspora românească în perioada 1947 – 1989	371
Economia României în socialism	373
Disidența și opoziția anticomunistă în timpul lui Ceaușescu	375
Caracterul incomplet al revoluției anticomuniste	380
Intrarea în postmodernitate	384
Economia în postcomunism	386
Maghiarii din România tranziției	387
Masculinitatea românească novatoare, citadină	390
Fizionomia schimbării	397
„Perestroika” fără „glasnost”: 1990 – 1996.....	400
Aspecte ale tranziției postcomuniste	403
Biserica și stat în democrația postcomunistă	404
Anii schimbării: 1997 – 2000	408
Anii Băsescu (2004 – 2014)	411
Mutații sociale și culturale (după 2010)	413
Migrarea din România postcomunistă	415
Accederea României în Uniunea Europeană	417
Femeile în România postcomunistă	421
Cultura română în postcomunism	422
România din diaspora	425
Contractia demografică	428
Însemnări bibliografice	432
Index	433

Instaurarea dominației Habsburgilor în Transilvania (1690) și unirea religioasă (1697 - 1700)

În 1685, trupele austriece pătrundeau în Transilvania, iar în 1699, prin Tratatul de la Karlowitz (azi Sremski Karlovci, în Serbia), Imperiul Otoman ceda Austriei Ungaria, Transilvania, Croația și Slavonia. Moartea principelui a fost urmată de alegerea de către stări a lui Mihail Apafi al II-lea, nerecunoscut de Viena. Acesta a preferat să negocieze cu Nicolae Bethlen trecerea Transilvaniei în componența imperiului, însă cu păstrarea autonomiei, în timp ce Poarta Otomană, care îl învinsese – cu ajutorul domnitorului Țării Românești Constantin Brâncoveanu (1688 – 1714) – pe generalul imperial Heissler, a sprijinit candidatura lui Emeric Thököly. În aceste condiții, împăratul vienez a dat diploma leopoldină din 16 octombrie 1690, dar care a fost emisă – după tergiversări exasperante – abia în 4 decembrie 1691. Adevărată constituție în 18 puncte a Transilvaniei sub austrieci, diploma leopoldină a rămas în vigoare până la pactul dualist, austro-ungar, din 1867. Se promitea menținerea sistemului religios – cu patru religii legale – și juridic al principatului (*Tripartitum*-ul elaborat de Werböczy cu aproape două secole în urmă, culegerile de legi *Approbatae* și *Compilatae*), drepturile sașilor și securilor, ca și instituțiile fundamentale ardelenesti (dieta, consiliul princiar, împărțirea administrativă și organele judiciare ale țării). Conducătorii ardeleni – cu excepția celui militar, numit de curte dintre germani – urmau să fie oameni ai locului confirmați de împărat. Se calculau și sumele prin care Transilvania urma să contribuie la efortul financiar al imperiului (circa 112.000 de florini pe timp de pace și 400.000 pe timp de război).

Ambițiile vieneze nu puteau fi însă domolite fără obținerea unor garanții. În acest efort de echilibrare a forțelor locale preponderent reformate, Viena a încercat, din prima clipă, să îi atragă pe români la catolicism, promițând înlesniri preoților de rit grec care acceptau obediența față de papalitate. Chiar dacă deschiderea în această direcție a venit prin patentă imperială din 1692, abia în 1697 se trecea la fapte, mitropolitul român Teofil și doisprezece protopopi de sub ascultarea lui semnând actul unirii cu Roma. Se păstrau neschimbate ritul și calendarul, dar erau acceptate cele patru puncte dogmatice evidențiate de Conciliul de la Florența – Ferrara ca făcând deosebirea dintre catolici și ortodocși. Noul mitropolit, Atanasie Anghel, a semnat, la rândul lui, același program, împreună cu 38 de protopopi, la 7 octombrie 1698.

Drept urmare, prin diploma imperială din 16 februarie 1699, li se garantau tuturor preoților uniți din imperiu și familiilor acestora aceleași drepturi de care beneficiau romano-catolicii. Excluderea mirenilor de la aceste ameliorări ale statutului social, chiar dacă erau ei înșiși uniți, a stârnit reacții de ostilitate. Și calvinii au profitat de ocazie pentru a încerca să îi atragă de partea lor pe românii care se socoteau excluși de la drepturile promise preoților. Chemat la Viena, Atanasie Anghel a convocat un sinod care l-a împuternicit să încerce să obțină o nouă diplomă imperială, care să își extindă binefacerile și asupra mirenilor. La 19 martie 1701 era, astfel, eliberat noul act cuprinzând cincisprezece puncte. Prevederile lui includeau mult-dorita lărgire a aplicării drepturilor catolice asupra întregii societăți românești care ar fi aderat la unire, garantau tratament nediscriminatoriu pe seama uniților și socotirea lor ca stare legitimă a principatului, nu simpli tolerați, ca înainte, bucurându-se, de-acum, de toate drepturile de care beneficiau ceilalți supuși imperiali din Transilvania. Structura pe națiuni a locuitorilor Transilvaniei în 1712 – 1713 (conform

recensământului efectuat de austrieci) era următoarea: 47% unguri, 34% români, 19% sași (germani).

Banatul Timișoarei rămânea în componența Imperiului Otoman. Transilvania trecea astfel sub guvernare austriacă, dar își păstra o anumită autonomie. Banatul a fost anexat de Austria abia în 1718, prin Tratatul de la Passarowitz (azi Požarevac, în Serbia), care încheia o nouă campanie antiotomană.

Înființarea Bisericii Greco-Catolice în Transilvania (1700)

Declinul puterii otomane a avut ca urmare în principatul transilvan o slăbire a curentelor religioase ale Reformei. Instaurarea dominației efective a Habsburgilor în acest principat a atras după sine o resurrecție a romano-catolicismului. Consecința acestor schimbări asupra românilor ortodocși a fost aceea că presiunea calvină asupra lor a scăzut, lăsând loc dialogului cu catolicismul. Se ivea posibilitatea unor beneficii pentru românii care acceptau obediența față de papalitate, într-un context ideologic marcat de elanurile Contrareformei. Dar și pe plan politic, curtea imperială – sprijinitoare ferventă a catolicismului – avea nevoie de aliați loiali, numeroși, capabili să stabilească în Ardeal un nou echilibru de forțe în raporturile cu religiile protestante. Sesizând oportunitatea, unii dintre români au înțeles să profite de ea pentru a accede la o ameliorare a situațiilor lor sociale și constituționale în ansamblul vieții publice din Transilvania.

Existau precedente istorice importante în raporturile dintre români și Biserica Creștină Occidentală. Vlahii Asăneștilor au fost primii care s-au așezat, la 1204, sub